

“RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIV TA'LIMNING TRANSFORMATSIYASI”

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
ANJUMANINING ILMIY MAQOLALAR VA
MA'RUZA TEZISLARI TO'PLAMI

2022 yil
18 noyabr

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

“INNOVATSION TA'LIM” KAFEDRASI

“RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA'LIMNING TRANSFORMATSIYASI”

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANINING
ILMIY MAQOLALAR VA
MA'RUZA TEZISLARI TO'PLAMI

2022 yil 18 noyabr

IMZO PRINT
MEDIA GROUP

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

“INNOVATSION TA‘LIM” KAFEDRASI

“RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA‘LIMNING TRANSFORMATSIYASI”

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANINING
ILMIY MAQOLALAR VA
MA‘RUZA TEZISLARI TO‘PLAMI

2022 yil 18 noyabr

TOSHKENT
“IMZO PRINT MEDIA GROUP”
2022

UO•K: 378.1. (c52)

KBK: 74.04 (3)

**“RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA’LIMNING
TRASNFORMATSIYASI”. Respublika ilmiy-amaliy anjumanining
ilmiy maqolalar va ma’ruza tezislari to‘plami (2022 yil 18 noyabr).
– Tashkent: “Imzo Print Media Group”, 2022. – 368 b.**

“Raqamli iqtisodiyot sharoitida oliy ta’limning trasnformatsiyasi” mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani to‘plamiga yetakchi olimlar, professor-o‘qituvchilar, katta ilmiy xodim izlanuvchilar, mustaqil tadqiqotchilar va magistrantlarning ilmiy maqolalari va ma’ruza tezislari kiritilgan.

Ushbu to‘plamga kiritilgan ilmiy maqolalar va ma’ruza tezislariida respublikamiz oliy ta’lim tizimining transformatsiyasi jarayonida professional ta’limni har tomonlama rivojlantirish mehnat bozori talablari asosida malakali mutaxassislarini tayyorlash bo‘yicha jamlangan tajribalar bilan o‘rtoqlashish, professional ta’limda xalqaro tajriba asosida ta’lim sifatini takomillashtirish va samaradorligini oshirish masalalari batafsil bayon etilgan. Shuningdek, ushbu to‘plamda professional ta’limda xalqaro tajriba asosida ta’lim sifatini ta’minlash, yoshlarni tadbirkorlik ko‘nikmalarini, shaxsiy kompetensiyalarni shakllantirish, amaliyotga alohida urg‘u berish, daromad olishga yo‘naltirish, oliy ta’lim muassasalarini kredit-modul tizimiga o‘tish jarayonlari, talabalarning mustaqil ta’lim olishlari uchun sharoitlarni yaratib berishga qaratilgan ilmiy maqolalar va ma’ruza tezislari jamlangan.

MAS’UL MUHARRIR:

i.f.d., prof. G.K. Abduraxmanova

TAHRIR HAY’ATI:

**i.f.d., prof. M.P. Eshov,
p.f.d., prof. M.A. Yuldashev,
p.f.d., prof. M.F. Xakimova,
i.f.n., dots. N.S. Fayzullayeva,
i.f.n., dots. Sh.E. Mamarajabov,
k.o‘q., M.Sh. Qayumova.**

TAQRIZCHILAR:

**i.f.d., prof. R.X. Karlibayeva,
p.f.d., prof. D. Ximmataliyev.**

Mazkur to‘plamga kiritilgan materiallarning mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlar sanasining to‘g‘riligiga hamda tanqidiy fikr-mulohazalarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

ISBN 978-9943-8159-3-4

© “Imzo Print Media Group” XK, 2022.

YALPI MAJLIS		
<i>Шаринов К.А.</i>	Таълимни трансформация жараёнларида инновацион таълим ва рақамли технологияларнинг қўлланилиши	8
<i>Эшов М. П.</i>	Таълимнинг кредит-модуль тизимини ахборот тизимлари орқали самарали йўлга қўйишнинг инновацион механизмлари	12
<i>Абдурахмонова Г.Қ.</i>	Iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasi sharoitida oliy ta'limni takomillashtirish asosiy yo'nalishlari	15
<i>Юлдашев М.А.</i>	Университетни рақамли трансформацияси тараккиётининг устувор йўналиши сифатида	18
<i>Жумаев Н.Х.</i>	Олий таълим тизимида замонавий тенденциялар	21
<i>Отажонов Ш. И.</i>	Таълим тизимида “STEM” (Science, Technology, Engineering, Mathematics – математика) дастурини якин истикболда босқичма-босқич жорий этиш асосида “НЕСГ” (Humanity, Ethics, Creativity, Imagination) глобал мақсадига (чақириғига) мувофиқ келгуси ўн йиллик учун янги давлат талаблари ва таълим стандартларининг намунавий моделларини ишлаб чиқиш истикболлари	24
<i>Сайдалиев Х.О.</i>	Impact of collaborative, entrepreneurship education on the financial risk taken by university students.....	30
<i>Абдуллаев А. И.</i>	Электрон таълим муҳитида аралаш ўқитишни замонавий ахборот-коммуникация технологиялари ёрдамида такомиллаштириш	32
<i>Кадиров Х. Ш.</i>	Таълим муҳитини рақамлаштириш шароитида педагог кадрларнинг компетенцияларини такомиллаштириш: муаммо ва ечимлар	36
<i>Маматов Д. Н.</i>	Электрон таълим муҳитида аралаш ўқитишни замонавий ахборот-коммуникация технологиялари ёрдамида такомиллаштириш	40
<i>Хакимова М. Ф.</i>	Рақамли таълим шароитида аралаш ўқитишнинг самарадорлигини ошириш	44
<i>Кушарбаев Дж. У.</i>	Замонавий таълим жараёнларига рақамли технологиялар интеграциясини таъминлаш истикболлари.....	48
1-SHU'BA. RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA'LIM TRANSFORMATSIYASINING USTUVOR YO'NALISHLARI		
<i>Kholikov A. U., Ismoilova S.Kh., Mirzaliev S.M.</i>	Developing HEI Students' Autonomy in Language Learning Classes through Online Education.....	51
<i>Каримбаева Р. Х.</i>	Ўзбекистон иқтисодиётини ривожлантиришнинг устувор вазифалари	54
<i>Шоюсупова Н. Т. Асқарова М. Т.</i>	Кредит-модуль тизимида талабаларнинг мустақил ва ижодий изланиш фаолиятини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари	57
<i>Мухаммадиев Г'В.</i>	Raqamli iqtisodiyotda sun'iy intellektning o'rni va inson omiliga ta'siri: ijobiy va salbiy oqibatlar.....	60
<i>Химматалiev Д. О., Киличова М. С.</i>	Инновацион педагогик таълим кластерининг ўзига хос хусусиятлари	63
<i>Файзуллаева Н.С.</i>	Цифровая трансформация дидактики высшей школы.....	67

<i>Lutfullayeva N.X., Mirzaaxmedova N.A.</i>	Raqamli iqtisodiyot transformatsiyasi sharoitida o'quv jarayonini raqamlashtirishning roli	71
<i>Хабибов Р.И.</i>	Божхона фаолиятида рақамлаштириш ислохотларининг айрим жиҳатлари	75
<i>Мусаханова Г. М.</i>	Глобаллашув жараёнида таълим тизимини рақамлаштириш ва уни ривожлантириш.....	83
<i>Асқарова М. И.</i>	Рақамли иқтисодиётнинг шаклланиш жараёнида ёшлар меҳнат бозоридаги тенденциялар	87
<i>Миралиева Д. Т.</i>	Трансформация образования как важнейший фактор развития экономического общества Узбекистана	90
<i>Улужбердиев Н.Р.</i>	Рақамли иқтисодиёт шaroитида корхонада инкирозга қариш бошқариш стратегияларини ишлаб чиқиш механизмлари.....	95
<i>Хакимова Х. Х.</i>	Ўзбекистон Республикасида олий таълим муассасаларини бошқариш стратегиясини такомиллаштириш.....	99
<i>Саттаров Т.С.</i>	Рақамли иқтисодиёт шaroитида олий таълим трансформациясининг ўстувор йўналишлари	101
<i>Салихов С.А.</i>	Цифровизация образования в Республике Узбекистан: текущие реформы и разработка политики	105
<i>Собирова Д.А.</i>	Олий таълим тизимида очик онлайн курсларининг ўрни	110
<i>Aliiev A. I.</i>	Digital transformation and digital marketing in higher education with purpose of learning and implementation of digital technologies in garment enterprises	115
<i>Sulaymonova G.X.</i>	Raqamli iqtisodiyot sharoitida electron pedagogika konsepsiyasining rivojlanish jarayoni.....	118

2-SHU'BA. MODUL-KREDIT O'QITISH JARAYONIDA TALABALARNING MUSTAQIL ISHLARNI TASHKIL ETISH VA UNING ILMIY-METODIK TA'MINOTINI TAKOMILLASHTIRISH

<i>Мамажанов И.Г.</i>	Кредит-модул тизими жараёнида талабаларнинг мустақил ўқув фаолиятини ташкил этиш.....	121
<i>Ximmataliyev D.O, Allayorova S. B.</i>	Ta'lim tizimida integratsiya pedagogic innovatsion klasteri	125
<i>Ўтфуллаева Н.Х. Нурмухаммадова Д.</i>	Модул-кредит тизимида талабаларнинг билиш жараёнларини ифодаланиши	127
<i>Uzoqova G.S.</i>	Kredit modulli ta'lim tizimida talabalar mustaqil ishlarining o'rni	131
<i>Мамаражабов Ш. Э.</i>	Ўқитувчининг касбий сифатлари ва уларни шакллантириш имкониятлари	133
<i>Расулов А. Н.</i>	Замонавий таълим кластери шaroитида “Иқтисодий билим асослари” фанини ўқитишда педагогик шaroитларини афзалликлар.....	135
<i>Dushanova Yu. F.</i>	Theoretical basis of organization of independent educational process in the credit-module system	139
<i>Насиба Х.Э.</i>	Инновацион кластернинг тузилиши ва функцияси	141
<i>Акбарова С. Ш.</i>	Таълимнинг кредит-модуль тизимида талабаларнинг мустақил ишлаш кўникмаларини ривожлантириш.....	145
<i>Rajabov S. X.</i>	Modul-kredit tizimida tahsil olayotgan talabalarining mustaqil ishlarini bilan iashlash.....	148

3-SHU'BA. OLIY TA'LIMNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA PEDAGOGNING KASBIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY MEKANIZMLARI

<i>Файзуллаева Н. С., Еллубаева Б.</i>	Реформы в системе профессионального образования	151
--	---	-----

<i>Мамаражабов Ш.Э., Шоахмедова М.</i>	Бўлажак мутахассисларнинг дидактик компетенциясини шакллантиришнинг баъзи жиҳатлари	155
<i>Маҳкамova М.Ю.</i>	Олий мактаб амалиётида ўқитувчи маҳорати масалалари	159
<i>Ermatov M.K., Abdunazarov O.A.</i>	Pedagogik xodimlarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning zamonaviy uslubi	163
<i>Sattorov V.N.</i>	Maxsus fanlarnin o'qitishda muammoli darslarni tashkil va o'tkazish	167
<i>Yo'ldosheva Sh.</i>	Kreativlik-ta'lim sifatini oshirish omili	169
<i>Мираниева Д.Т.</i>	Таълимнинг рақамли трансформациясини амалга ошириш бугунги кун талаби	171
<i>Allayorova S. B.</i>	Ilmiy tadqiqot klasterining nazariy asoslari	174
<i>Begho'taev A. E., Axatova D. A.</i>	Oliy ta'limda axborot texnologiyalarning o'quv jarayoniga integratsiyasi	177
<i>Мамаражабов Ш.Э.</i>	Бўлажак мутахассисларда касбий сифатларини шакллантириш педагогик муаммо сифатида	180
<i>Махсегова З. К., Рахимова Б. О.</i>	Таълимни рақамлаштириш даврида математик компетенцияларини ривожлантириш зарурияти	182
<i>Shofiddinova Z. I.</i>	Oliy ta'limni raqamlashtirish sharoitida ta'lim xizmatlarini rivojlantirish	185
<i>Максумова М. Ш.</i>	Интегратив ёндашув асосида талабаларнинг касбий салоҳияти ва уни ривожлантириш	187
<i>Эргашева Д.Д.</i>	Влияние цифровой образовательной среды на профессиональную компетентность педагога	190
<i>Kobilov A. U., Rajabov Sh. B., Otabayev N. O.</i>	Республикада рақамли иқтисодиётни ривожлантириш тамойиллари	193
<i>Жўраев Э. Ғ.</i>	Рақамли таълим комплекси фаолиятида раҳбарларда ташкилотчилик қобилиятини ривожлантириш	198
<i>Азизова М. .Х.</i>	Бўлажак мутахассисларнинг касбий тайёргарлигига қўйиладиган ижтимоий талаблар	200
<i>Нематова М. Р. Алибаева М.Р.</i>	Таълимни рақамлаштириш шароитида ўқитувчининг педагогик техникаси ва уни шакллантиришнинг замонавий механизмлари	202
<i>Асатова Ш.З.</i>	Бўлажак раҳбарларда компетенциявий ёндашув асосида ахборот компетентлигини ривожлантириш	205
<i>Маматқулова М.М.</i>	Иқтисодиёт олий таълим муассасалари талабаларининг маънавий дунёкарашини касбий таълим билан уйғунликда ривожлантириш	207
<i>Ochilova G. O.</i>	Современные знания и технологии – основы перехода концепции	210
<i>Кобиров А. У. Кунгратов Э. К.</i>	Modern content and concept of Digital Economy	213
4-SHU'BA. PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH JARAYONIDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH YO'LLARI		
<i>Файзуллаева Н.С, Раимкулов Ш</i>	Рақамли иқтисодиёт шароитида таълим муассасаларини молиялаштиришнинг замонавий йўллари	217
<i>Ходжакулова Д. И. Набиева К.Ф.</i>	Роль информационно-коммуникативные технологий и инноваций в сфере профессионального образования	219
<i>Xalmuratova J.G.</i>	Professional ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonida interfaol mashg'ulotlarining o'rni	221

<i>Турабеков Ф.С.</i>	Мультимедиа электрон қўлланма ва виртуал лаборатория–бўлажак технологик таълим ўқитувчисини тайёрлаш омили	223
<i>Акбарова Б.Ш.</i>	Таълим жараёнларини рақамли технологиялар асосида индивидуаллаштириш ҳамда масофавий таълим хизматларини ривожлантириш.....	228
<i>Валиев Ф.И.</i>	Глобаллашув шароитида олий таълимнинг ноанъанавий шакллари ва уларнинг ривожланиш тенденциялари	232
<i>Ochilova G. O.</i>	Zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalarini pedagogik faoliyatida qullash imkoniyatlari	235
<i>Sattorov V.N.</i>	Dars jarayonida o'quv maqsadlarini aniqlashning dolzarbligi	239
<i>Мусаева У.Х.</i>	Бўлажак ўқитувчининг касбий компетентлигини такомиллаштириш омиллари.....	241
<i>To'lanov M., Hamidjonov T.</i>	Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishda ijtimoiy – gumanitar va texnik fanlarni o'rni	244
<i>Каримбоева Ш.С.</i>	Таълим хизматлари бозорида олий таълим муассасаларини инновацион ривожланишининг кластерли ёндашувларга асосланган механизмлари	246
<i>Zokirova D.</i>	Formation of software-methodical equipment for training future economists.....	248
<i>Жобборов Г. К.</i>	Специфика мотивации профессионального выбора студента	250
<i>Xolbo'tayeva D.A. Bo'riboeva D.N.</i>	Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning pedagogic shart-sharoitlari	253
<i>Мурадов Б.Х.</i>	Совершенствование организационно-экономических механизмов развития промышленных предприятий и факторы повышения конкурентоспособности в условиях глобализации и приоритеты трансформации высшего образования в условиях цифровизации.....	257
<i>Abidova N.Z.</i>	Inklyuziv ta'lim zamonaviy ta'limining yangi strategik yo'nalishi sifatida.....	262
<i>Norboeva N. E.</i>	Ta'lim jarayonida bulut texnologiyalardan foydalanish.....	265
<i>Kobilov A. U., Mallaev R.Q., Rajabov Sh.B., Kungratov I.</i>	Informatika fani o'qituvchisini ixtisoslashtirilgan ta'lim sharoitlari rasbiy faoliyatga tayyorlash	268
<i>Egamon M.U.</i>	Matematika fanini o'qitishda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari.....	270
<i>Элмурзаева Н.Х.</i>	Инновацион кластернинг тузилиши ва функциялари.....	273
<i>Kurolov M.</i>	Management of innovative digital marketing in B2B marketplaces	278
<i>Курдашева Ф.К.</i>	Педагогларнинг касбий компетентлигини такомиллаштиришда педагогик ва ахборот технологиялардан фойдаланиш.....	280
<i>Саидов З.Х.</i>	Инновацион кластерни таъминловчи материалларни танлаш	283
<i>Maxmudova F.H.</i>	Oliy ta'limni raqamlashtirish sharoitida talabalarni kasbiy ko'nikmalarini integrative yondashuvga asoslanib rivojlantirishning zamonaviy mexanizmlari	286
<i>Abduvositova S.F.</i>	Boshlang'ich sinflarda mavzulararo bog'lanishni didaktik oyinlar orqali takomillashtirish.....	289
<i>Karimova F.X.</i>	Методика формирования профессиональной компетентности студентов на основе инновационного подхода	292

5-SHU'BA. ELEKTRON TA'LIM MUHITIDA ARALASH O'QITISHNI ZAMONAVIY AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEKNOLOGIYALARI YORDAMIDA TAKOMILLASHTIRISH

<i>Лутфуллаева Н.Х. Шайманова Д.</i>	Таълимни рақамли технологиялар билан уйғунлаштириш	296
<i>Egaton X.U.</i>	Elektron ta'lim muhitida matematika fanini aralash o'qitishning zamonaviy axborot texnologiyalari yordamida takomillashtirish	299
<i>Artikov M.T.</i>	Ta'lim jarayonini samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalarning o'rni	302
<i>Валиев Ш.И.</i>	Рақамли медиа орқали ота-оналарнинг виртуал -педагогик маданиятини ривожлантириш	304
<i>Kayumova M.Sh.</i>	Elektron ta'lim muhitida talabalarning axborot ko'nikmalarini shakllantirish usullari	307
<i>Kadirova Sh. G'ulomjonova N.</i>	Zamonaviy ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalarning roli	310
<i>Kosimova D.T.</i>	Elektron ta'lim muhitida ingliz tilini o'qitishda zamonaviy axborot texnologiyalarining qo'llashning ahamiyati	313
<i>Хожиева И. А.</i>	Электрон таълим муҳитида лойиҳа таълим технологияси орқали талабаларни замонавий касбларга тайёрлаш	317
<i>Bekchonova Sh. B.</i>	Fanlar bo'yicha raqamli ko'nikmalarni targ'ib qilish – raqamli dunyoda o'qitish uchun aralash ta'lim	320
<i>Haydarov S. A.</i>	Gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish	323
<i>Moxumdinova C. A.</i>	Zamonaviy ta'limda informatika fanini o'qitishda masofaviy ta'limning qulayliklari	325
<i>Madyarova M. A.</i>	Kreativlik ta'lim jarayonlarida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari	327
<i>Kobilov A. U., Mallaev R. Q., Rajabov Sh.B., Kungratov I.</i>	Ixtisoslashtirilgan maktablarda informatika o'qituvchisini tayyorlash	331
<i>Xodjayeva N.Sh.</i>	Akademik litseylarda xorijiy tillarni o'qitishda interfaol metodlardan foydalanish samaradorligi	333
<i>Нузамов F.A.</i>	Ўзбекистон Республикаси ҳудудидаги транспорт таълим ўқитиш тизимида рақамли дарс ўтиш жараёнини ривожлантириш	335
<i>Yuldoshev M. N.</i>	Matematika darsida bo'linish alomatlari va ularni o'qitish metodikasi	338
<i>Kuldasheva F, K,</i>	Akademik litseylarda dars jarayonini tashkillashtirishda zamonaviy axborot texnologiyalardan foydalanish ahamiyati	340
<i>Ибрагимова Ш. З.</i>	Таълимни рақамлаштириш даврида чет тилларни ўқитишда коммуникатив компетенциянинг аҳамияти	342
<i>Давронов Н.Р.</i>	Электрон таълим муҳитида аралаш ўқитишни замонавий ахборот коммуникация технологиялари ёрдамида такомиллаштириш	344
<i>Ирматова Д. Б.</i>	Исследование VR/AR-технологии в реальных объектах	346
<i>Равшанова М.У.</i>	Рақамли иқтисодиёт: жорий ҳолати ва ривожлантириш истикболлари	349
<i>Kobilov A U., Rajabov Sh.B., Otabayev N. O.</i>	Республикада рақамли иқтисодиётни ривожлантириш тамойиллари	351
<i>Партиева Р. А.</i>	Таълимда рақамли технологиялардан фойдаланиш истикболлари	357
<i>Мавлонов О.А</i>	Иқтисод ва молияга оид терминларни ўргатилишининг аҳамияти	362
<i>Imomov I.</i>	Teaching economic terminology through interactive techniques ..	365

Dars jarayonida o'quv maqsadlarini aniqlashning dolzarbligi

***Annotasiya.** Ushbu maqolada o'quv maqsadlari pedagogik jarayonni tashkil etuvchi qismlarining eng muhimi, yetakchisi bo'lib hisoblanishi va pedagogik jarayon avvalo maqsadni aniqlashdan boshlanishi ta'kidlab o'tilgan.*

O'qituvchi har bir mavzu va dars uchun o'quv maqsadini belgilab olishi lozim. Bu esa dars jarayonini sifatli o'ishini ta'minlab beradi. O'quv maqsadlari pedagogik jarayonni tashkil etuvchi qismlarining eng muhimi, yetakchisi bo'lib hisoblanadi. Pedagogik jarayon, o'zining qanchalik murakkabligi va davomiyligidan qat'iy nazar, u eng avvalo maqsadni aniqlashdan boshlanadi. Pedagogik jarayonning boshqa tashkil etuvchi qismlari (tamoyil, mazmun, uslub, vosita, shakl) belgilangan maqsadga bo'ysunadilar. ular maqsadga muvofiq holda tanlanadilar va o'zaro uyg'unlashtiriladilar. Pedagogik maqsad - bu pedagog va talabaning hamkorlikdagi faoliyati natijasini oldindan tasavvur etishdir. An'anaviy didaktikada ham ko'pchilik olimlar (Babanskiy Yu.K., Bezrukova V.S., Galperin P.D, Lerner I.Ya., Krayevskiy V.V., Mahmutov M.I., Talizina N.F. va boshqalar) tomonidan o'quv maqsadlarini belgilash usullari, ularni aniqroq ifodalash shakllari bo'yicha ilmiy izlanishlar olib borganlar va bu masalalar bo'yicha ma'lum tajriba ham to'plangan. Jumladan, zamonaviy darsning ta'lim berish, tarbiyalash va talaba shaxsini kamol toptirish maqsadlarini aniqlash va ularga erishish yo'llari bo'yicha ma'lum darajada nazariy va amaliy ma'lumotlar mavjud. Lekin pedagogik texnologiya tarafdorlari eng avvalo an'anaviy o'quv jarayonini, aniqrog'i o'quv maqsadlarining o'ta noaniq belgilanishini va ularga erishganlikni o'lchab bo'lmasligini qattiq tanqid qildilar [1]. Haqiqatan ham, o'qituvchi (uning timsolida maktab) qanday natijaga erishishni xoxlaydi? Bir qarashda bu savolga javob berish osonga o'xshaydi. Biror fan yoki uning bo'limini o'qitishda o'qituvchi o'z oldiga uni talabalarga tushuntirishni, mazmunini o'zlashtirilishini va buning natijasida talabalar uni amalda qo'llay olishlariga erishishni o'z oldiga maqsad qilib qo'yadi. Lekin, «tushunish», «o'zlashtirish», «anglash», «qo'llash» degani nimani bildiradi? qo'yilgan maqsadga erishilganligini o'qituvchi qanday aniqlashi mumkin? Agar talabaning qo'yilgan maqsadga erishgani yoki erisha olmaganligini aniqlash usuli mavjud bo'lsa, o'qituvchi qo'llagan uslublarining to'g'riligiga, o'z mehnati samarasiga ishonishi yoki talabalar qanday yordamga muhtoj ekanligi haqida ishonchli ma'lumot olish imkoniyatiga ega bo'lar edi. An'anaviy pedagogikadagi bu holatni har qanday tanqid ham birdaniga o'zgartirolmadi, chunki o'quv yurti (u bilan birga o'qituvchi ham) ijtimoiy talabni o'ta umumlashgan holda oladi. Demak, jamiyat ta'lim tizimiga umumiy tarzdagi talab qo'yar ekan, undan kelib chiqadigan o'quv yurti vazifalari, shuningdek, fanlar dasturlaridagi o'quv maqsadlar ham umumiy tarzda bayon etilishi tabiiydir. Shuni ta'kidlash lozimki, mamlakatimizda uzluksiz ta'lim tizimining barcha bo'g'inlariga ta'lim standartlarining qabul qilinishi, ularda

tayyorlanayotgan kadrlarga qo'yiladigan yagona talablarning aks ettirilganligi natijasida o'qitish maqsadlarini aniqlashtirishga erishilmoqda [2]. Biz fanning maqsad va vazifasidan kelib chiqqan holda, o'quv maqsadlarini fan (kurs) va uning bo'limlari darajasida aniqlashtirish bilan chegaralanamiz. Chunki, aynan mana shu joyda o'quv jarayoni texnologik usulda loyihalash bevosita namoyon bo'ladi. Va aynan shu darajada o'qituvchi fan va uning bo'limlari ustida ishlab, o'quv maqsadlarini aniqlaydi va ular asosida o'quv jarayonini tashkil etadi. Endi, pedagogik amaliyotda mustahkam o'rin olgan o'quv maqsadlarini aniqlashning quyidagi an'anaviy usullari haqida to'xtalamiz: 1. Maqsadlarni o'rganiladigan o'quv materialining mazmuni orqali aniqlash. Boshqacha aytganda, bunday usulda belgilangan o'quv maqsadlari o'quv jarayonini tashkil etishning amaliy (amalga oshiruvchi) qismi ham bo'la olmaydi. Shuning uchun ham pedagogik texnologiya tarafdorlari bunday o'quv maqsadlarni o'ta noaniq deb hisoblab, tanqid qilganlar. 2. O'quv maqsadlarni o'qituvchi faoliyati orqali aniqlash. O'qituvchi o'quv maqsadlarini olinadigan natijaga taqqoslash imkoniyatiga ega bo'lmagan holda harakat qiladi, chunki o'quv maqsadlari bu usulda aniqlanganda olinadigan natijaning o'zi aniq ifodalanmaganligi ko'rinib turibdi. 3. O'quv maqsadlarini talabaning intellektual, hissiy sohaga oid ichki rivojlanish jarayonlari orqali aniqlash. Bunday o'quv maqsadlari o'quv yurti fan yoki fanlar sikli darajasidagi umumiy maqsadlarni ifodalaydilar, lekin ular hatto dars yoki darslar turkumi maqsadlarini ham anglatmaydilar. Pedagogik texnologiya tarafdorlari bunday maqsadlarni butunlay inkor etadilar. Haqiqatan ham, ularga erishganlikka yoki bir dars davomida bu maqsadlarga, hatto yaqinlashib borilganligiga ham ishonib bo'lmaydi. Bu usulda maqsadga erishish yo'nalishlari haqida ham fikr yuritib bo'lmaydi, chunki ular nihoyatda «jarayonli» shaklda ifodalangan. Bizning fikrimizcha bu usul butunlay samarasiz emas, faqat maqsadlarga jiddiy aniqlik kiritish kerak. Bu o'rinda ham maqsadlarni aniqlashtirishning pedagogik texnologiya doirasida yaratilgan usullari yordam beradi (D. Kratvol - affektiv soha). 4. O'quv maqsadlarini talabalar hatti-harakati va faoliyati orqali belgilash. Masalan: «kvadrat ildizli tenglamani yechish», «aylana uzunligini hisoblash», «o'simlikning to'qimali tuzilishini o'rganish», «gaz taqsimlash mexanizmini qismlarga ajratish yoki yig'ish» va h.k. Bir qarashda o'quv maqsadlarini bunday ifodalashda darsni rejalash va o'tkazishga aniqlik kiritilganga o'xshaydi. Biroq, bu usulda ham eng muhim ko'rsatkich - o'qitishdan kutiladigan natija e'tibordan tushib qolganga o'xshaydi. Lekin bu natija - talabaning o'z shaxsi rivojlanishi tomon ichki siljishi bo'lib, u talabaning u yoki bu faoliyatida o'z aksini topadi. Pedagogik texnologiya tarafdorlari taklif etgan o'quv maqsadlarini aniqlash usuli, o'zining yuqori darajadagi aniqlashtirish imkoniyatiga ega bo'lishi bilan ajralib turadi. O'quv maqsadlari talabaning ishonchli o'lchash va tashqaridan bilib olish mumkin bo'lgan hatti-harakatida ifodalanib, ular o'qitish natijalari orqali shakllantiriladi. Shu bilan birga, talabalarning bu hatti-harakatlarini o'qituvchi yoki ekspert aniq kuzatib baholashi ham mumkin bo'ladi. Albatta, bu samarali g'oya dastlab ko'p qarshiliklarga uchradi. Qanday usul bilan o'qitish natijasini talaba hatti-harakatlariga o'tkazish mumkin? Bu o'tkazishda qat'iy bir xil ma'noni qanday saqlab qolish mumkin? Bu kabi muammolar asosan quyidagi ikki xil usul bilan hal etilganligini qayd qilib o'tamiz. 1. O'quv maqsadlarining shunday tizimini yaratish

kerakki, uning ichida o'quv maqsadlarining toifalari va darajalari ketma-ketligi aniq belgilangan bo'lsin. O'quv maqsadlarining bunday tizimi pedagogik taksonomiya deb ataladi. 2. O'quv maqsadlarini ifodalash uchun shunday aniq va tushunarli tilni topish kerakki, o'qituvchi bu til orqali maqsadlarni aniq ifodalaydigan bo'lsin. Demak, o'quv maqsadlarini belgilashga yuqorida qayd qilingan aniqlik kiritish, pedagogik texnologiyaning odatdagi o'qitish usullaridan tubdan farq qiluvchi dastlabki, eng muhim jihatlaridan biri bo'lib hisoblanadi [3].

Adabiyotlar:

1. Ishmuhammedov R., Yuldashev M. "Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar". O'quv qo'llanma. T.: 2013.
2. N.Sayidahmedov. Yangi pedagogik texnologiyalar. – T.: Moliya, 2003.
3. Will personalized e-learning increase deep learning in higher education? S.Manzanares, M.C.Garcia Osorio, C.I.Diez Pastor, J.F.Martin Anton. Information Discovery and Delivery. 47 (1) 53-63 pages.

*Мусаева Умида Холматжоновна
Жиззах давлат педагогика университети
“Умумий педагогика” кафедрасининг ўқитувчиси*

Бўлажак ўқитувчининг касбий компетентлигини такомиллаштириш омиллари

Республикамизда сўнгги йилларда рақамли таълим билан боғлиқ ҳолда, машғулотларни ташкил этишнинг янги шакллари татбиқ этиш, таълим сифати ва самарадорлигини ва таълим хизматлари имкониятларини ошириш, меҳнат бозорининг замонавий эҳтиёжларига мос юқори малакали кадрлар тайёрлашнинг меъёрий асослари яратилди. Мамлакатимизни инновацион ривожлантириш стратегияси ва механизмлари, энг аввало, шу давлатда яратилган интеллектуал ва илмий-техникавий салоҳиятидан қанчалик самарали фойдаланиш билан чамбарчас боғлиқ. Фанларни чуқурлаштирилган ҳолда ўқитиш, илмий ва инновацион ютуқларни амалиётга жорий қилишнинг самарали механизмини яратиш устувор вазифалар этиб белгиланди. Бу эса, олий таълим муассасаларида, айниқса, бўлажак ўқитувчиларни компетенциявий ёндашув асосида ўқитиш методикасини такомиллаштириш имкониятларини кенгайтиради.

Педагогик тажрибалардан маълумки, педагог фаолияти ўзига хос мураккаб жараён бўлиб, у ўқитувчидан нафакат олий маълумотга, балки етарли касбий тайёргарликка, педагогик ва касбий тайёргарлик йўналишидаги билим, кўникма ва малакаларга, шунингдек, маълум тажрибага ҳам эга бўлишни талаб этади. Таълим-тарбия жараёнида ўқитувчиларнинг энг асосий ва муҳим аҳамият касб этувчи функцияларини амалга ошириш жараёни бир қанча вазифаларнинг бажарилишини, яъни педагогик жараён субъектларига зарурий шарт-шароитларни яратиш, уларнинг фаолиятини ташкил этиш, мувофиқлаштириш,